

PRIVREMENO IZVJEŠĆE
za razdoblje od 3. rujna do 22. rujna 2014. godine
26. rujna 2014. godine

I. KRATKI PREGLED

- Dvanaestog listopada 2014. godine građani Bosne i Hercegovine (BiH) birat će zastupnike vlasti u šest odvojenih izbornih utrka u skladu sa složenim ustavnim ustrojstvom zemlje koja se sastoji iz dva entiteta: Federacija BiH (FBiH) i Republika Srpska (RS). Etničke podjele predstavljaju odlučujući čimbenik u političkom diskursu zemlje.
- Pravni okvir i dalje odražava ograničenja utemeljena na etničkoj pripadnosti, a koja se tiču prava na kandidaturu. Kvote rodne zastupljenosti za kandidacijske liste i sastav izborne administracije uvećane su u skladu sa prethodnom preporukom OESS/ODIHR-a. Nekoliko drugih preporuka još nisu usvojene. Broj glasova potrebnih za izbor kandidata značajno se razlikuje od jedne izborne jedinice do druge, čime se narušava načelo jednakosti u glasovanju.
- Sukladno nedavno usvojenim amandmanima, nadležnosti koje se odnose na utvrđivanje sukoba interesa za izabrane dužnosnike prenesene su sa Središnjeg izbornog povjerenstva (SIP) na parlamentarno povjerenstvo, i to u sklopu procesa koji je više sugovornika Izborne promatračke misije OESS/ODIHR dovelo u pitanje.
- SIP je na čelu izborne administracije koja se sastoji od tri razine. Dok SIP općenito uživa povjerenje javnosti, neki sugovornici Izborne promatračke misije OESS/ODIHR zabrinuti su zbog potencijalne zlouporabe izbornog procesa, posebno u pogledu brojanja glasova. Iako su birački odbori (BO) formirani u zakonski predviđenom roku, Izborna promatračka misija OESS/ODIHR zaprimila je brojne prigovore da kandidati trguju pozicijama u biračkim odborima kako bi osigurali zastupljenost u područjima koja su im posebno zanimljiva.
- Za ove izbore registrirano je 3.278.908 birača, uključujući 42.044 osobe registrirane za glasovanje putem pošte i 214 onih koji će glasovati u diplomatskim predstavništvima. SIP je otkrio preko 600 sumnjivih zahtjeva za glasovanje putem pošte i prosljedio ih tužiteljstvu radi istrage. Po prvi put, birači u Brčko Distriktu moraju se opredijeliti za državljanstvo jednog od entiteta kako bi mogli glasovati.
- SIP je proveo ovjeru kandidata na sveobuhvatan način. Za izbore na državnoj i entitetskoj razini ovjerena je 51 politička stranka sa 517 kandidacijskih listi koje uključuju 3.524 kandidata i 15 neovisnih kandidata. Za izbor članova Predsjedništva BiH ovjereno je 17 kandidata, od kojih je samo jedna žena. Za izbor predsjednika i potpredsjednika RS-a ovjereno je 19 kandidata, od kojih su dvije žene.
- Službeni početak izborne promidžbe bio je 12. rujna, što je uočljivo širom zemlje. Većina kandidata je usmjerila predizborne programe na pitanja socijalne zaštite i gospodarskog razvoja. Usprkos prethodnim preporukama OESS/ODIHR, nisu usvojene nove mjere za jačanje transparentnosti u pogledu financiranja predizborne kampanje ili revizorskih kapaciteta SIP-a.
- Medijsko okruženje u BiH je raznoliko, ali ipak u velikoj mjeri podijeljeno po etničkim linijama. Oslanjanje na prihode od marketinga na prezasićenom tržištu čini medije podložnim političkim pritiscima i može ograničiti njihovu uređivačku neovisnost. Česte su optužbe o političkoj pristranosti javnih emitera, kao i političkoj naklonjenosti privatnih i tiskanih medija.

- Izborna administracija je do danas zaprimila 80 prigovora. Iako zakon predviđa rješavanje izbornih sporova po žurnoj proceduri, on istovremeno ne podrazumijeva održavanje javnih rasprava o tim slučajevima.

II. UVOD

Sukladno pozivu Središnjeg izbornog povjerenstva (SIP) Bosne i Hercegovine (BiH) i na temelju preporuke Misije za procjenu potreba koja je trajala od 24. do 27. lipnja, OESS/ODIHR je 3. rujna 2014. godine¹ ustanovio Izbornu promatračku misiju (IPM). Misiju koju predvodi Cornelia Jonker čini 11 eksperata sa sjedištem u Sarajevu i 20 dugoročnih promatrača raspoređenih širom zemlje. Članovi Misije dolaze iz 23 zemlje članice OESS-a. Od država članica je zatraženo da osiguraju 300 kratkoročnih promatrača za potrebe praćenja procesa glasovanja, brojanja glasova i izrade zbirnog pregleda rezultata. Dvanaestog listopada također će se održati izbori za deset županijskih skupština u Federaciji BiH. Izborna promatračka misija OESS/ODIHR će se baviti njima samo u mjeri u kojoj oni utječu na opće izbore.

III. POZADINA

Država Bosna i Hercegovina sastoji se od dva entiteta: Federacije BiH (FBiH) i Republike Srpske (RS). Osim entiteta, Brčko Distrikt predstavlja administrativnu jedinicu pod nadzorom Ureda visokog predstavnika. Zbog složenog pravnog okvira koji proizlazi iz jedinstvenog ustavnog uređenja utvrđenog Općim okvirnim mirovnim sporazumom (Daytonski sporazum) iz 1995. godine neke ovlasti su date državnim institucijama, a većina entitetskim.

U veljači 2014. godine, u Bosni i Hercegovini su izbili veliki društveno-ekonomski protesti zbog visoke stope nezaposlenosti i optužbi za korupciju. U svibnju, društveno-ekonomska situacija je dodatno pogoršana zbog velikih poplava.

Etnička podijeljenost zemlje se odražava na način na koje izborna tijela glasa. Političke stranke se orijentiraju ka svojim etničkim zajednicama: Stranka demokratske akcije (SDA), Stranka za BiH (SBiH), Stranka za bolju budućnost (SBB) i neke druge računaju na podršku Bošnjaka; Hrvatska demokratska zajednica BiH (HDZ BiH), Hrvatska demokratska zajednica – 1990 (HDZ-1990) i ostale dominantno hrvatske stranke borit će se za glasove Hrvata; dok glasove Srba priželjkuju Savez nezavisnih socijaldemokrata (SNSD), Srpska demokratska stranka (SDS) i Partija demokratskog progresa (PDP). Neke političke stranke tvrde da su multietničke, između ostalog Socijaldemokratska partija (SDP) i Demokratska fronta (DF) koju je 2013. godine osnovao hrvatski član Predsjedništva BiH Željko Komšić. Uz mali broj izuzetaka, nisu se pojavile nove političke ličnosti koje bi sudjelovale na ovim izborima.

IV. PRAVNI OKVIR

Pitanje izbora je u prvom redu regulirano Ustavom i izbornim zakonom. Njih nadopunjuju Aneks III Daytonskog sporazuma, Zakon o financiranju političkih stranaka, Zakon o državljanstvu, Zakon o sukobu interesa, kao i propisi SIP-a. Osim toga, postoje i različiti važeći zakoni na razini oba entiteta.²

Posljednje izmjene izbornog zakona koji je usvojen 2001. godine izvršene su 2014. godine. Najnovije izmjene uključuju neke od preporuka OESS/ODIHR i tiču se kvote rodne zastupljenosti od 40 posto u izbornoj administraciji i na kandidacijskim listama. Ipak, neki nedostaci nisu otklonjeni, uključujući uvođenje učinkovitih pravnih lijekova, neusvajanje zakona o političkim strankama, neadekvatne

¹ Prethodna izvješća OSCE/ODIHR o BiH dostupna su na stranici <http://www.osce.org/odihr/elections/bih>.

² To su Ustav FBiH i RS, Zakon o financiranju političkih stranaka u RS, Zakon o političkim strankama u RS, Zakon o financiranju političkih stranaka Brčko Distrikta i Zakon o političkim organizacijama Brčko Distrikta. FBiH nema zakon o političkim strankama niti zakon o financiranju političkih stranaka.

propise o financiranju predizborne promidžbe, kao i odredbe o sprječavanju potencijalne zlouporabe državnih resursa.

Pravni okvir i dalje nameće ograničenja etničke prirode u vezi sa pravom kandidiranja na izborima i glasovanja. Pravo kandidiranja za člana Predsjedništva BiH imaju samo građani koji se izjašnjavaju kao Bošnjaci, Hrvati ili Srbi.³ Pored toga, pravo kandidiranja je ograničeno prebivalištem: Srbi registrirani u FBiH te Bošnjaci i Hrvati registrirani u RS-u ne mogu se kandidirati za člana Predsjedništva. Europska unija je snažno kritizirala odsustvo „vjerodostojnog napora u provođenju presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu Sejdić-Finci koja se odnosi na diskriminaciju građana na temelju etničke pripadnosti.“⁴ Biračko pravo je također ograničeno prebivalištem: birači iz RS-a mogu glasovati samo za srpskog kandidata za člana Predsjedništva BiH, dok birači iz FBiH mogu glasovati samo za bošnjačkog ili hrvatskog kandidata. OESS/ODIHR je ranije dao preporuke da se ovaj zakon izmijeni kako bi se otklonila oba ograničenja.

Nakon nedavnih izmjena Zakona o sukobu interesa, pravo odlučivanja o sukobu interesa izabranih dužnosnika preneseno je sa SIP-a na novoosnovano parlamentarno povjerenstvo.⁵ Neki sugovornici Izborne promatračke misije OESS/ODIHR izrazili su zabrinutost u vezi sa sveobuhvatnošću procesa donošenja izmjena, kao i neusklađenošću važećeg zakonodavstva i nemogućnošću parlamentarnog povjerenstva da ispuni svoje dužnosti na blagovremen i objektivan način.

V. IZBORNI SUSTAV

Zbog složenog institucionalnog i izbornog sustava na ovim izborima održat će se šest odvojenih izbornih utrka. Na državnoj razini, svi građani biraju članove Predsjedništva BiH i zastupnike u Zastupničkom domu BiH (ZD BiH). Pored toga, građani registrirani u FBiH biraju zastupnike Zastupničkog doma FBiH (ZD FBiH), dok oni registrirani u RS-u biraju predsjednika i potpredsjednika RS-a i zastupnike Narodne skupštine RS (NS RS).

Tri člana Predsjedništva biraju se prostom većinom na odvojenim listama u oba entiteta. Predsjednik i potpredsjednik RS-a također se biraju prostom većinom. Kandidat koji dobije najviše glasova postaje predsjednik, dok dva najviše rangirana kandidata iz reda druga dva konstitutivna naroda postaju potpredsjednici.

Zastupnici ZD BiH i ZD FBiH kao i NS RS biraju se preferencijalnim glasovima u višečlanim izbornim jedinicama (VIJ). Za sve tri razine, kompenzacijski mandati se dodjeljuju prema zatvorenim stranačkim listama nakon početne raspodjele mandata, kako bi se kompenzirala neadekvatna proporcionalna zastupljenost stranke, koalicije ili kandidacijske liste. U slučaju ZD FBiH i NS RS, izborni zakon garantira minimalnu zastupljenost, odnosno četiri mandata za svaki od tri konstitutivna naroda.

---

³ Ustav prepoznaje Bošnjake, Srbe i Hrvate kao „konstitutivne narode“ na osnovu samoizjašnjavanja. Građani koji se ne žele identificirati kao pripadnici etničkih grupa mogu se izjasniti kao „ostali“.

⁴ Izvješće Europske unije o napretku Bosne i Hercegovine od 16. listopada 2013. godine dostupan je na: <http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key-documents/2013/package/brochures/bosnia-and-herzegovina-2013.pdf>. 22. prosinca 2009. Europski sud za ljudska prava je donio presudu u kojoj se navodi da je nemogućnost kandidiranja zbog etničke pripadnosti „...neusuglašena sa općim načelima Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda.“ Vidjeti *Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine* (ECtHR 2009).

⁵ Zakon o sukobu interesa izmijenjen je 19. studenog 2013. godine. Povjerenstvo je osnovano 15. travnja 2014. godine i sastoji se od devet članova: šest zastupnika Parlamenta BiH i tri predstavnika Agencije za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije. Zakon o sukobu interesa i Zakon o Vijeću ministara sadrže proturječne odredbe koje je potrebno uskladiti.

Broj glasova potrebnih za izbor kandidata u svakoj VIJ značajno se razlikuje, čime se narušava načelo jednakosti glasa. Ovo se odnosi na izbore za ZD-ove u FBiH i NS RS, usprkos nedavnom revidiranju granica VIJ u potonjem slučaju.

VI. IZBORNA ADMINISTRACIJA

Za izbore je nadležan SIP i 142 općinska izborna povjerenstva (OIP).⁶ Za proces glasovanja i prebrojavanje glasova zaduženo je 5.546 biračkih odbora (BO), uključujući pet biračkih odbora u diplomatskim predstavništvima u inozemstvu.

SIP snosi potpunu odgovornost za izbore. To obuhvaća usvajanje detaljnih propisa o izbornoj proceduri, tiskanje glasačkih listića, kao i potvrđivanje i objavljivanje izbornih rezultata. Sedam članova SIP-a imenuje parlament na mandat u trajanju od sedam godina, pri čemu se u obzir uzima etnička struktura zemlje.⁷ SIP se suočio sa kašnjenjem u odabiru kompanije za tiskanje izbornih materijala. Međutim, objavljeno je da su glasački listići tiskani i da će biti distribuirani na vrijeme.⁸ SIP općenito uživa povjerenje izbornih aktera i redovito održava sjednice koje su otvorene za akreditirane promatrače i predstavnike medija.

Općinska izborna povjerenstva (OIP-ovi) nadležna su za osnivanje biračkih odbora i praćenje procesa glasovanja i prebrojavanja glasova. Imenuju ih općinske vlasti na period od sedam godina, pri čemu se u obzir uzima etnički sastav općine prema posljednjem popisu stanovništva, kao i iskustvo u radu izborne administracije. Iako većina općinskih izbornih povjerenstava održava sastanke otvorene za javnost, Izborna promatračka misija OESS/ODIHR primjetila je da su neki sastanci neformalni i nenajavljeni, što utječe na transparentnost u njihovom radu.

Svih 5.546 biračkih odbora osnovano je u skladu sa zakonskim rokovima. Općinska izborna povjerenstva imenovala su biračke odbore na temelju nominacije kandidata i sastoje se od tri do pet članova u ovisnosti o veličini administracijske jedinice. U načelu, svaki kandidat može imenovati jednak broj članova biračkih odbora koji se biraju žrijebom u organizaciji SIP-a. Nakon toga, kandidati dostavljaju nominacije općinskim izbornim povjerenstvima.⁹ Iako se čini da se imenovanja u biračke odbore formalno odvijaju prema zakonu, općinska izborna povjerenstva, političke stranke i građani promatrači prijavljuju brojne slučajeve trgovanja pozicijama u biračkim odborima od strane kandidata koji žele biti zastupljeni na područjima od njihovog posebnog interesa. Neka općinska izborna povjerenstva izrazila su zabrinutost da u pojedinim biračkim odborima ne postoji dovoljno iskustva i znanja za vođenje izbora u skladu s procedurama. Neki sugovornici Izborne promatračke misije OESS/ODIHR izrazili su zabrinutost da bi procesi poput prebrojavanja glasova mogli biti zloupotrijebljeni.

VII. REGISTRACIJA BIRAČA

Registracija birača je pasivna i temelji se na biračkim popisima. Građani stariji od 18 godina imaju pravo glasa, osim ako im to pravo nije oduzeto pravomoćnom sudskom odlukom iz razloga lišavanja poslovne sposobnosti ili zbog kaznene presude.¹⁰ Na ovim izborima pravo glasa ima 3.278.908 birača.

⁶ Ovo obuhvaća šest gradskih izbornih povjerenstava i Izorno povjerenstvo Brčko Distrikta.

⁷ Tu su dva Bošnjaka, dva Hrvata i dva Srbina i jedan iz reda ostalih, na temelju samoizjašnjavanja.

⁸ U lipnju je Ured za razmatranje žalbi u oblasti javnih nabavki poništio odluku SIP-a da tiskanje glasačkih listića povjeri kompaniji *Zrinski d.d.* iz Hrvatske koja je odabrana na tenderu. SIP je dodijelio ugovor drugorangiranom ponuđaču, kompaniji *Atlantik BB* iz Banjaluke. *Zrinski* je podnio žalbu SIP-u i Uredu za razmatranje žalbi u oblasti javnih nabavki. Potonji je saopćio da žalba neće biti razmatrana zbog nepostojanja kvoruma. 17. srpnja SIP je odlučio da angažira kompaniju *Atlantik* kako ne bi doveo u pitanje blagovremeno tiskanje glasačkih listića.

⁹ Ako kandidat ne dostavi nominacije, pozicije u biračkom odboru direktno popunjava OIK.

¹⁰ Ovo obuhvaća osobe koja su osuđene ili optužena pred Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju ili nekim sudom u BiH za teška kršenja humanitarnog prava.

SIP snosi potpunu odgovornost za vođenje Središnjeg biračkog popisa (SBP). Sugovornici Izborne promatračke misije OESS/ODIHR poglavito su iskazali povjerenje u pogledu točnosti biračkih spiskova. Birači mogu provjeriti svoj status putem interneta ili telefona ili kontaktirati općinsko izborno povjerenstvo radi korekcija do zaključivanja Središnjeg biračkog popisa 28. kolovoza. Glasачi sa privremenim boravkom u inozemstvu mogu do 29. srpnja podnijeti zahtjev SIP-u za glasovanje u inozemstvu putem pošte ili u diplomatskim predstavništvima.¹¹ Osim toga, SIP u Središnji birački popis unosi i informacije o interno raseljenim osobama (IRO) koje imaju pravo da odaberu da li će glasovati u svom privremenom ili predratnom prebivalištu.¹² Pravo na glasovanje pomoću privremenih glasačkih listića imaju birači sa važećom osobnom kartom kojom potvrđuju prebivalište, oni koji se ne nalaze na biračkom popisu na dan održavanja izbora, kao i birači registrirani za glasovanje u inozemstvu u koji se zateknu u BiH na dan održavanja izbora.¹³

42.044 birača su registrirana za glasovanje u inozemstvu putem pošte, a SIP je odbacio 5.096 zahtjeva zbog raznih grešaka, uključujući nepostojanje dokaza o identitetu i potpisima. SIP je identificirao potencijalne zlouporabe, uključujući i zahtjeve podnesene u ime 37 preminulih osoba i 608 slučajeva navodnog lažnog predstavljanja i falsificiranje zahtjeva. SIP je zaprimio prijave o četiri različita slučaja u kojim su birači u inozemstvu dobili pakete sa glasačkim listićima za više glasača. SIP je prosljedio informacije o ovim slučajevima tužiteljstvu radi istrage.

Birači u Distriktu Brčko morat će po prvi put odabrati entitetsko državljanstvo kako bi mogli glasovati. Iako vlasti Distrikta Brčko od siječnja vode aktivnu informativnu kampanju, samo 45.317 stanovnika Distrikta odabralo je entitetsko državljanstvo prije isteka roka 28. kolovoza, zbog čega su 39.974 stanovnika ostala bez entitetskog državljanstva. U slučaju da ova lica dobiju entitetsko državljanstvo do dana održavanja izbora, oni će moći glasovati pomoću nepotvrđenih glasačkih listića.

VIII. OVJERA KANDIDATA

Kandidate nominiraju političke stranke i koalicije ili oni na izbore izlaze samostalno. Da bi se ovjerali kandidati za izbore, političke stranke i budući neovisni kandidati SIP-u moraju dostaviti zahtjev za potvrdu uz taksu za ovjeru. Bez obzira na veliki broj kandidata ovjerenih za ove izbore, neki sugovornici Izborne promatračke misije OESS/ODIHR smatraju da su takse, uvećane za 40 posto za ove izbore, previsoke, posebice za neovisne kandidate.¹⁴ Pored taksi, kandidati koji nisu zastupljeni u sadašnjim imenovanim tijelima za koja su ovjereni, moraju prikupljati potpise.¹⁵ Međutim, prikupljanje potpisa za Predsjedništvo BiH je obvezno za sve kandidate.

Da bi političke stranke i kandidati mogli sudjelovati na izborima, SIP mora prethodno potvrditi njihovu ispravnost prije ovjere. Proces prijave i potvrđivanja kandidata počeo je 16. svibnja i okončan je 20. kolovoza, pri čemu je bio općenito ocijenjen kao sveobuhvatan. SIP je potvrdio sudjelovanje za ukupno 51 političku stranku i 15 neovisnih kandidata. Sudjelovanje nije potvrđeno za četiri stranke zbog nedovoljnog broja potpisa i izostanka plaćanja takse, dok se jedna stranka povukla. Nakon

¹¹ Zbog malog broja zahtjeva, glasovanje na licu mjesta bit će omogućeno samo za 214 birača u pet ambasada i konzularnih predstavništava u Austriji i Njemačkoj. Ostali birači u inostranstvu morat će glasovati putem pošte.

¹² Do isteka roka 27. srpnja, 20.709 interno raseljenih osoba odlučilo se za glasovanje u svojim predratnim boravištima, odnosu u skladu sa rezultatima popisa stanovništva iz 1991. godine.

¹³ Provizorni glasački listići se ubacuju u posebne glasačke kutije i prebrojavaju se u Glavnom centru za prebrojavanje glasova u Sarajevu, i to nakon što se informacije o biraču i njegovom biračkom pravu provjere pomoću Središnjeg biračkog popisa.

¹⁴ Takse za registraciju za Predsjedništvo BiH i PD BiH iznose 20.000 KM odnosno 14.000 KM za sudjelovanje stranaka na izborima za entitetsku razinu (1,95583 KM = 1 EUR). Iznos pologa je prepolovljen za neovisne kandidate. Polog se vraća podnosiocu zahtjeva u slučaju da on bude izabran ili ako SIP ospori registraciju.

¹⁵ Političke stranke moraju prikupiti 3000 potpisa za Predsjedništvo BiH i PD BiH, odnosno 2000 potpisa za izbore na entitetskoj razini. Neovisni kandidati moraju prikupiti pola od ovog iznosa.

okončanja procesa potvrđivanja, političke stranke su formirale 14 koalicija i 517 kandidacijskih listi, pri čemu su 3.524 kandidata ovjerena za izbore na državnim i entitetskim razinama. SIP je za izbore za Predsjedništvo BiH registrirala 17 kandidata, među kojima je samo jedna žena. Za izbor predsjednika i potpredsjednika RS-a ovjereno je 19 kandidata među kojima su dvije žene.

IX. OZRAČJE IZBORNE PROMIDŽBE

Izborna promidžba je zvanično započela 12. rujna i završava se 24 sata prije izbornog dana. Izborna promatračka misija OESS/ODIHR je obaviještena o nekoliko slučajeva promidžbenih aktivnosti prije zvaničnog početka promidžbe.

Od početka zvanične promidžbe većina kandidata je intenzivno angažirana na predizbornim aktivnostima. Izborne poruke se prenose putem plakata, letaka, na skupovima i oglašavanjem u medijima. Većina kandidata je izradila predizborne programe s akcentom na socijalnu zaštitu i ekonomski razvoj. U njima se, također, poziva na promjene, ekonomsku reformu i borbu protiv korupcije. Brojni sugovornici Izborne promatračke misije OESS/ODIHR izrazili su zabrinutost u svezi sa potencijalnim korištenjem nacionalističke i zapaljive retorike tijekom promidžbe, ali Izborna promatračka misija OESS/ODIHR do sada nije zabilježila takvu praksu na skupovima.

Izborna promatračka misija OESS/ODIHR je pratila skupove održane u Sarajevu, Mostaru, Tuzli, Brčkom, Travniku, Foči i Bosanskoj Krupi koje su organizirale SDA, SBB, SDP, DF, HDZ BiH, Narodna stranka radom za boljitak, Koalicija Srpska demokratska stranka-Partija ujedinjenih penzionera-Srpska radikalna stranka i Koalicija Demokratski narodni savez – Nova Srpska – Srpska radikalna stranka (Budućnost Srpske). Predizborni ambijent uglavnom karakterizira odsustvo incidenata. Prema procjenama Izborne promatračke misije OESS/ODIHR, na skupovima je u prosjeku prisutno od 300 do 600 osoba, od kojih je 30 do 50 posto žena.

Jedno općinsko izborno povjerenstvo je poduzelo mjere protiv dvije stranke koje su prekršile propise o vođenju predizborne promidžbe¹⁶, dok su dva istaknuta kandidata uhićena temeljem optužnice koja se ne odnosi na izbore.¹⁷

X. FINANCIRANJE IZBORNE PROMIDŽBE

Financiranje izborne promidžbe uređeno je Zakonom o financiranju političkih stranaka, kao i propisima SIP-a.¹⁸ Kandidati mogu financirati svoje izborne promidžbe sredstvima iz entitetskih proračuna, od članarina i donacijama pojedinaca i pravnih osoba.¹⁹ Za svaku izbornu razinu kandidat može potrošiti do 0,30 KM po registriranom biraču. Ne postoji obaveza dostavljanja privremenih izvješća o donacijama i troškovima izborne promidžbe. Odjel za reviziju SIP-a koji nadgleda financiranje promidžbe dobiva dva financijska izvješća od svakog kandidata: jedan u trenutku prijave

¹⁶ SIP je primio dvije žalbe na odluku OIK Rogatica po kojoj Stranka Napredna Srpska i Koalicija DNS-NS-SRS moraju ukloniti svoje predizborne plakate. SIP još uvijek razmatra ova dva slučaja.

¹⁷ Desetog rujna Mladen Ivanković Lijanović, predsjednik Narodne stranke radom za boljitak i kandidat za PD BiH, uhićen je zajedno sa Jerkom Ivankovićem Lijanovićem, potpredsjednikom ove stranke, dopremijerom FBiH i ministrom poljoprivrede koji je istovremeno kandidat za PD FBiH, kao i devet drugih osoba po optužbi za utaju poreza. 11. rujna predsjednik ove stranke je pušten na slobodu do početka suđenja. Tokom sastanka sa Izbornom promatračkom misijom OSSE/ODIHR on je izjavio da ova uhićenja nisu negativno utjecala na predizborne aktivnosti stranke.

¹⁸ U svom izvješću iz 2013. godine Grupa zemalja Vijeća Evrope za borbu protiv korupcije (GRECO) navela je da najveći broj njihovih preporuka nije uvažena, uključujući one koje se tiču transparentnosti donacija, identiteta donatora, nadzornog kapaciteta SIP-a, kao i spektra raspoloživih sankcija. Vidjeti: [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/rounds3/GrecoRC3\(2013\)16-Bosnia-Herzegovina-EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/rounds3/GrecoRC3(2013)16-Bosnia-Herzegovina-EN.pdf).

¹⁹ Pojedinci mogu donirati do 10.000 KM, a pravne osobe do 50.000 KM. Strane donacije, kao i doznačavanje sredstava preko upravnih tijela, državnih institucija i anonimnih donatora je zabranjeno.

za prethodna tri mjeseca i drugi u roku od 30 dana nakon zvanične objave rezultata za period nakon prijave. Međutim, ne postoje rokovi za reviziju i objavljivanje ovih izvješća.²⁰ Pored toga, svi kandidati moraju dostaviti svoj imovinski karton u roku od 15 dana nakon prijave kandidature. Zbog zaštite privatnosti osobnih podataka, SIP više ne objavljuje imovinske kartone kandidata.²¹

XI. MEDIJI

Medijski prostor u BiH je raznolik ali u velikoj mjeri podijeljen po etničkim linijama. Javni RTV sustav sastoji se od jednog emitera na državnoj razini i dva kanala na entitetskoj razini. Pored toga, na državnoj ili lokalnoj razini prisutno je preko 40 televizijskih stanica (TV) i 140 radio stanica. TV je najvažniji izvor informacija zajedno s internetom koji je sve rašireniji u zemlji.²²

Izborni zakon i propisi SIP-a čine pravni okvir za medijsko pokrivanje predizborne promidžbe. Oni se odnose na besplatno (u javnim medijima) ili plaćeno vrijeme emitiranja pod jednakim uvjetima za sve kandidate. Elektronski mediji se moraju pridržavati načela balansa, objektivnosti i nepristranosti, posebice u informativnom programu. Regulatorna agencija za komunikacije (RAK) je nadležna za emitere i bavi se prigovorima koje se odnose na izbore i, shodno tome, izriče kaznene mjere u slučaju prekršaja. RAK ne vrši sustavno praćenje medija, već postupa po zaprimljenim prigovorima. Usprkos ranijim preporukama koje je dao OESS/ODIHR, nisu utvrđeni rokovi za razmatranje prigovora. SIP je do sada registrirao i uzeo u razmatranje jedan prigovor političke stranke protiv jednog javnog emitera. Vijeće za tisak BiH, samoregulatorno tijelo za tiskane medije, rješava žalbe koje se odnose na tiskane medije, ali ne posjeduje zakonske ovlasti ili mehanizme njihove provedbe.

Brojni sugovornici Izborne promatračke misije OESS/ODIHR izrazili su zabrinutost u svezi sa neobjektivnim izvještavanjem o predizbornoj promidžbi u javnim i privatnim medijima zbog utjecaja političkih elita na njihove uredničke politike. Pored toga, oslanjanje na prihode od oglašavanja na prezasićenom tržištu čini medijske kuće podložnim političkom pritisku i može ugroziti njihovu uređivačku neovisnost.

Prvog rujna, Izborna promatračka misija OESS/ODIHR je započela sa kvalitativnim i kvantitativnim praćenjem udarnih programskih sadržaja na sedam TV kanala, kao i pet novina.²³

XII. PRIGOVORI I ŽALBE

Samo glasači i politički subjekti- kandidati imaju pravo da podnose prigovore u svezi s izborima, pod uvjetom da su njihova prava izravno ugrožena. SIP u prvoj instanci razmatra većinu prigovora u svezi s izborima, a u drugoj instanci žalbe na odluke općinskih izbornih povjerenstava. Sve odluke SIP-a podliježu sudskoj reviziji za koju je nadležno Apelacijsko odjeljenje Suda BiH kao najviša instanca. Prigovori se moraju dostaviti u roku od 24 sata od nastale povrede, a žalbe u roku od 48 sati od dana donošenja odluke u prvoj instanci. Izborna povjerenstva rješavaju prigovore u roku od 48 sati, a sudovi u roku od tri dana. Zakoni ne predviđaju javne rasprave, ali strane u sporu mogu dostaviti pismene izjave za potrebe vođenja predmeta. Predmet se može prosljediti tužitelju na daljnje

²⁰ Izborna promatračka misija OSSE/ODIHR je obaviještena da je nakon općih izbora 2010. godine bilo potrebno skoro dvije godine za objavljivanje rezultata revizije koju je proveo SIP.

²¹ Agencija za zaštitu osobnih podataka (Odluka br. 03-1-37-19-369-1/11 od 2. kolovoza 2011. godine) i Apelaciono vijeće Suda BiH (Odluka br. S1 3 U 007099 12 Uvp od 4. travnja 2012. godine) su preporučili da se skenirani primjerci imovinskih kartona sa osobnim podacima ne objavljuju na internetu.

²² Prema Globalnom izvješću o internetu za 2014. godinu, 67,9 posto stanovnika BiH koristi internet. Vidjeti: <http://www.internetsociety.org/sites/default/files/Global-Internet-Report-2014-0.pdf>

²³ Izborna promatračka misija OSSE/ODIHR prati izbore i njihovu medijsku pokrivenost u udarnim terminima na tri javna TV kanala: BHT1, FTV i RTRS; i četiri privatna kanala: OBN, NTV Hayat, TV1 i BNTV. Pored toga, vrši se praćenje informativnog programa TV Pink BH i FACE TV, kao i novina *Dnevni avaz*, *Dnevni list*, *Glas Srpske*, *Oslobođenje* i *Press RS*.

postupanje ako sadrži elemente kaznenog djela. Tužiteljstvo još uvijek rješava predmete koji se tiču izbora održanih 2010. godine.

SIP je uveo sveobuhvatnu internu evidenciju prigovora, međutim, pristup javnoj evidenciji je ograničen. Izborna promatračka misija OESS/ODIHR upoznata je sa oko 80 prigovora i žalbi koje su dostavljene SIP-u i općinskim izbornim povjerenstvima. Od ukupnog broja, 25 prigovora se odnosi na imenovanje biračkih odbora, devet na imenovanje općinskih izbornih povjerenstava, 17 na registraciju političkih stranaka i kandidata, osam na predizbornu kampanju i deset na glasovanje putem pošte. Većina prigovora je odbačena. U nekim slučajevima, SIP je odbacio prigovore zbog proceduralnih nepravilnosti jer je utvrđeno da prava žalbene strane nisu direktno ugrožena.²⁴ Apelaciono odjeljenje Suda BiH odbacilo je sve žalbe na odluke SIP-a.²⁵

XIII. GRAĐANSKI I MEĐUNARODNI PROMATRAČI

Zakoni predviđaju praćenje izbornog procesa od strane akreditiranih promatrača, uključujući kandidate, vanstranačke građanske promatrače i međunarodne promatrače. Sedam organizacija osnovalo je koaliciju nazvanu *Pod Lupom* radi praćenja predizborne promidžbe, rada izbornih povjerenstava i procesa glasovanja.²⁶ U srpnju, koalicija je rasporedila 42 dugoročno angažirana promatrača i planira dodatni angažman oko 3000 promatrača koji će pratiti proces glasovanja i prebrojavanja glasova na 1.400 biračkih mjesta.

XIV. AKTIVNOSTI OESS/ODIHR

Izborna promatračka misija OESS/ODIHR počela je s radom 3. rujna. Voditelj Misije sastao se sa predstavnicima Ministarstva vanjskih poslova, SIP-a i drugim visokorangiranim državnim zvaničnicima, predstavnicima međunarodne zajednice i diplomatskog kora. Izborna promatračka misija je uspostavila kontakt sa političkim strankama i kandidatima, kao i predstavnicima medija, civilnog društva i drugim izbornim akterima.

Parlamentarna skupština OESS-a (PS OESS) i Parlamentarna skupština Vijeća Evrope (PSVE) najavili su slanje promatračke delegacije za potrebe praćenja aktivnosti na sam dan izbora. Predsjedavajući OESS-a imenovao je Roberta Battellija za specijalnog koordinatora koji vodi kratkoročnu promatračku misiju OESS-a za ove izbore.

Engleska verzija ovog izvješća je jedini zvanični dokument. Nezvanični prijevodi su dostupni na bosanskom, hrvatskom i srpskom jeziku.

²⁴ Zbog proceduralnih nepravilnosti, SIP je bez razmatanja odbacio dva prigovora: jedan koji je SNSD podnio protiv PDP-a u vezi sa preuranjenim vođenjem predizborne kampanje, i drugi koji se tiče lažnog identiteta kandidata. Nakon toga, SIP je razmotrio oba predmeta po službenoj dužnosti i izrekao novčane kazne.

²⁵ Nema dodatnih informacija o žalbama podnesenim Sudu BiH jer predstavnici ove institucije do danas nisu pristali na sastanak sa Izbornom promatračkom misijom OSSE/ODIHR.

²⁶ Centar civilnih inicijativa, Omladinska informativna agencija, *Infohouse*, Centar za građansku saradnju, *Perpetuum Mobile* Banja Luka, DON Prijedor i Forum građana Tuzle.